

Af Anton Lomborgs erindringer.

Ved TORSTEN BALLE.

Skomager *Anton Lomborg* var født i Tisted 26. juli 1834, søn af hattemager Jens Lomborg og broder til Christian Lomborg, senere fuldmægtig i Tisted. Han tog borgerskab i Tisted som skomager d. 20. marts 1860 og blev d. 26. juli 1861 gift med Amalie Larsdatter, født i Sæby d. 17. marts 1841, datter af avlsbruger Lars Johansen; hun døde d. 12. december 1898, og derefter blev Anton Lomborg d. 4. juni 1905 gift med Alma Bak, født d. 9. februar 1874. Han døde d. 12. juni 1914 og hun d. 31. august 1953.

Skomager Lomborg var i sin tid en kendt og højt agtet mand i kirkelige kredse i Tisted og i omegnen. I sin ungdom blev han kristelig vakt og var siden en af de første, der sluttede sig til den grundtvigske bevægelse her på egnen. Hans erindringer om denne bevægelses frembrud og udvikling giver et godt bidrag til belysning af det kirkelige liv på egnen fra 1850 til 1900. Erindringerne, som er ufuldendte, er skrevet ca. 1910. I det følgende udtog af dem er referater af møder, rejseerindringer og enkelte bemærkninger af personlig art udeladt.

1. Erindringer fra Barndomstiden.

Jeg mindes, da jeg var 3½ Aar, at jeg da en Nat blev baaret ind til min Bedstefader. Moder var syg, og de havde kuns een Stue. Moder skulde have en lille, men jeg husker, hvorledes jeg græd, at de vilde tage mig af min egen Stue og fra min Moder. Næste Dag fik jeg Lov at komme ind til Moder og vilde have det Løfte af hende, at den slemme Jordemoder ikke maatte komme her mere.

Da jeg var 5 Aar, kom jeg i en Pogesko. Det var i et lille Huus nede ved Havnen. Det var en lille Stue; der var et Bord og en 3-4 Skamler, vi sad paa. Lærerinden laa i Sengen, men havde et langt Spanskrør, og naar vi stavede forkert, saa fik vi et lille Smæk, enten paa Hovedet eller Hænderne, hvor det kunde træffe. Men en Dag i Frikvarteret havde vi nok været for længe ude. Saa kom en Toldbetjent, som boede i samme Huus, og raabte til os, at nu skulde han hente en Sæk, og saa skulde han bære os ned i Havnen og drukne os allesammen. Vi blev alle betaget af Angst og løb ind paa Retiraden, men efter den Dag fik de mig ikke til at gaa i Skole der mere, thi jeg vilde ikke druknes. Ja, det var en sørgelig Skole, for Barne-Hjertet fik intet.

Jeg kom saa i en anden Skole, som var for de mere velhavendes Børn. Skolestuen var mere hyggelig og Lærerinden ogsaa, men alt skulde læres udenad, og den, der ikke kunde sin Lektie, maatte blive i Skolen, til den havde lært den.

Saa kom jeg i Borgerskolen. Det var en halvdags Skole den Gang; der var kuns 2 Lærere. Ogsaa der var det en Fortsættelse af denne Opremsning, og sjelden blev der fortalt enten Bibels - eller Danmarks-Historie, saa Skolen blev i Grunden betragtet som en Slags Fangenskab. Det eneste, der blev gjort for Børnene i Skolen den Gang for at glæde dem, det var St. Thomasdag om Eftermiddagen. Da kom vi med Lys til Lærerne, og saa fik vi Chokolade og maatte saa lege i Skolestuen. Det var det højtidelige, vi kendte til i Skoletiden.

Et lille Træk, som tildrog sig - jeg var vist en 12 Aar, men som jeg endnu mindes, jeg er 76 Aar - det var den Dag, jeg var ude at lege med andre Drengene, og saa var der noget, vi blev uenige om; jeg lod da en styg Ed udgaa af min Mund, men i det samme var det, som Aandens Røst lød til mig: "Ved du, hvad det er, du udtaler". Og jeg husker, at jeg blev baade skamfuld og bange. I Hjemmet maatte slikt ikke høres. Vel var de ikke den Gang bevidst som Kristne, men min Moder var født i, hvad vi tør kalde et gudfrygtigt Hjem, og der var nedlagt Spirer, som senere kom til at gro i hende.

Saa husker jeg, den Gang Rygtet løb om, at Rensborg Slaver var givet løs; saa var det en Dag i Skolen, at den ene af Lærerne kom og kaldte den anden Lærer ud paa Gangen, og vi Børn var klar over, at det var Slaverne, det drejede sig om, og der blev med et et saadant Krigersind i os alle, saa det endte med, at vi fik Lov at gaa hjem. Saa kom den ene Stafet ridende efter den anden: Saa, var de kommet til Salling - og nu brændte de Byer af! Og Borgerkoret blev udkommanderet og skulde møde med deres Vaaben, og der skulde være Vagt baade Dag og Nat. Der var saa en Nat, at Mændene fra Brønd kom marcherende, alle bevæbnede med Forke og Høleer; saa blev Vagten kaldt til Vaaben, thi de mente, at det var Slaverne, der kom. Der blev nede paa Huelgaardsbakke kastet en Fordybning, som skulde være en Slags Skandse. Der blev kjørt en 3-4 gamle, rustne Kanoner ud, som skulde skyde Slaverne, naar de kom Vesten for Dragsbek, men Kugler tror jeg ikke, de havde nogle af.

Da jeg var 14 Aar, blev jeg konfirmeret, og det var ved Præsten som i Skolen, det var tør Opremsning. Ja, vi havde ogsaa Stiil ved Præsten. At det stod meget smaat til med det kirkelige Liv her i Thisted, kan jeg fortælle om. Jeg var Kordreng i længere Tid, og det kunde skee, at dersom det var daarligt Vejr, enten Regn eller Sne, saa var der flere Gange, der kunde kuns komme en 3-4 Mennesker i Kirke. Saa spurgte Præsten gjerne, om de vilde, han skulde prædike for saa faa. Saa sagde de nej, og saa var den Tjeneste forbi. Paa den Tid var Stolene lukkede i Kirken, og ingen kunde komme ind i en Stol, uden de havde Nøgle. Ja, den nordre Gang var dog fri, at man kunde sætte sig, hvor man vilde. Det var trange Tider for Kristenlivet i Thisted; thi der var som et aandeligt Mørke over baade Skole og Kirke.

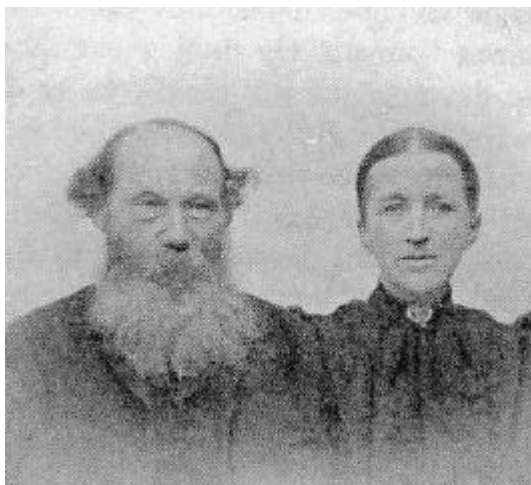
2. Ungdomsaarene.

Da jeg var konfirmeret, skulde jeg i Lære. Jeg havde Lyst og Anlæg til Handelen, og det var ogsaa altid min Leg i Barndommen, men det var ikke i de Dage, Forældre havde Forstaaelse af, hvad Barnets Fantasi viste hen til. Nej, et Haandværk skulde jeg lære. Min Fader vilde, jeg skulde være Skrædder, men det sagde jeg bestemt nej til. Saa valgte jeg at blive Skomager. Jeg kom saa i Lære hos et Par yngre Folk, men i alt viste den Tid en sørgelig Opfattelse af, hvad de skyldte sine Tjenere. Vort Værelse at sove i var det aabne Loft, hvor Sengene stod under det bare Tag, saa det baade regnede og sneede ned i Sengen

til os. Og der var en Svend, han vilde arbejde Vinteraftener til 11-12, og Mesteren vilde tidligt op om Morgen, og Drengen maatte ikke gaa i Seng førend Svenden og skulde op om Morgen, naar Mesteren kom op. Og da jeg var svag af Helbred, endte det med, at jeg blev syg, og da de ikke vilde sørge for, at der kunde blive et ordentligt Soveværelse, kom jeg i Lære et andet Sted.

Det var nok et saakaldt Værelse med et tyndt Bræddeskillerum, men de bare Tagsten var hvide af Rim om Vinteren, og Værelset maatte jeg selv holde i Orden og selv rede min Seng. Men man lærte at være Tjener og ikke at spørge, om det var Arbejde, Mandfolk skulde udrette, og det er kommet mig til gode i mit Liv.

Der indtraf ogsaa et Tilfælde - jeg var nok en 17-18 Aar - en Aften, jeg gik og talte med en anden Dreng paa Gaden, og saa lige med et var det, som en Stemme i mit Indre sagde: "Der vil ske en Forandring". Skjønt det var uklart for mig selv, udtalte jeg: "Jeg tror, jeg kommer til at tjene vor Herre", skjønt Livsbevægelsen endnu ikke var begyndt her i Byen. Saa fik Sognepræsten¹) en Kapellan - han hed *Julius Lassen*²) - og det varede ikke længe, før der begyndte at blive Røre, thi det var en Forkyndelse, de ikke var vant til at høre. Fuldmægtig Lindholm havde været i Kjøbenhavn for at læse til Jurist. Han var saa kommet til at høre *Blædel*³), som nok havde særlige Evner til at vække. Da de saa var kommet hjem, søgte de at paavirke andre, og de talte - som var naturligt - først med deres Forældre og Søskende om, hvor skjønt og godt det var at tjene den levende Gud, og det varede ikke længe, førend mine Forældre, og vi var tre Brødre, vi kunde daglig samles om det bedste.

Anton Lomborg og Hustru

Lindholms Forældre kom ogsaa snart med ogsaa hende den unge Pige, der senere blev min Hustru. Hun var konfirmeret af Julius Lassen og havde ved hans Hjælp faaet hendes øjne opladt. Der var ogsaa en Datter af Dyrslæge Møller; det var de faa til at begynde med her. Vi var saa samlet hver Søndag, og der blev saa gjerne læst en Prædiken af Luther, og det var mest Brorsons Salmer, vi sang af "Troens rare Klenodie". Men Bevægelsen bredte

sig mer og mer her i Byen, saa der var ikke saa lille en Flok, der gjerne vilde samles til fælles Opbyggelse med Samtaler og Sang. Men det var Kamp -Tider, thi paa Gaderne kunde de pibe gjennem Fingrene af os og raabe efter os, om vi havde været henne at faa den Helligaand. En Eftermiddag, vi var samlet nede hos Lindholms, kom der en Sten ind ad Vinduet til os, men alt dette bidrog til at staa fast i Kampen. Det gik saa jævnt godt, indtil den gamle Præst døde. Saa skulde der kaldes en ny Sognepræst. Lassen blev en Tid her i Byen. Han blev Lærer for Kammerherre Rosenkrantz's Børn. Kammerherreinden satte megen Pris paa Julius Lassen. Det kunde ogsaa skee, at Lassen kom til at prædike for *Wesenberg*⁴), og det var en Festdag, naar han prædikede for den lille Vennekreds.

Men som Vækkelses-Tiden kan i meget være skjønt, thi da er Venneglæden varm, saa kan der ogsaa være mørke Sider derved, thi der er lidt af Erfarings-Livet. Det er mere Følelse, og det kom ogsaa til at vise sig her, thi der begyndte straks en alvorlig Kamp inden for Vennekredsen, idet en Deel ikke kunde føle dem tiltalt eller støtte dem til den ny Præst. Det var Provst *Paludan-Müller*⁵). Der var saa et Par Stykker af de misfornøjede, som rejste til Kjøbenhavn for at faa en Præst. De kom i Berøring med Pastor *Grunnet*⁶), som jo var udtraadt af Folkekirken. Han sendte saa en Mand, som skulde være Præst for dem. Manden hed *Kruhl*, og en Tid var der ikke saa lille en Menighed. Men snart splittedes det ad, og jeg tror, at Grunden til dette var, at de var gaaet paa egen Haand og selv havde lavet en Menighed. Jeg var saa ung dengang og var næsten aldrig fri for paa alle Maader at slutte mig til dem, og det var jo gamle Venner, man skulde skilles fra, saa det var en Kampens Tid. Men Gud skee Lov, jeg blev bevaret.

Grundtvigs Livssyn paa Daab og Nadvere kjendte vi ikke, havde neppe hørt Grundtvigs Navn. Der var begyndt at komme smaa Hefter af Grundtvigs Salmer, som vi blev meget glade ved at synge, men der var ikke noget, der hed Missions eller Grundtvigianere.

En lille Begivenhed fra den Tid skal ogsaa omtales. Det var Søndag Formiddag. Min Broder og jeg var gaaet ned til Fuldmægtig Lindholm, og saa kom *Kresten Kold* ogsaa derhen. Han var hjemme i Besøg. Vi kom saa til at tale om, at der var en Del af Vennerne, der vilde til selv at danne en Menighed. Saa sagde Kold: "Hvad mon de vil sætte i Stedet for det gamle, som er os overleveret af vore Fædre?" Han tog saa Indgangsbønnen frem og sagde: "Mon de har noget bedre at begynde de Kristnes Gudstjeneste med. Jeg tror det ikke". Og jeg kan endnu, hver Gang jeg mindes Kold, ligesom høre, han stod og udtalte Ordene. Men hans Ord var ogsaa aandsbaaret.

Det var kun her i Thisted, det kristelige Liv viste sig. Ude paa Landet laa alt som i en Søvn. Men naar Biskop *Kierkegaard* kom paa Visitats, da var det Højtidsdage for os. Saa hørte vi ham altid. Han havde en sjælden Evne til at tale med Børnene. I Skjoldborg Kirke gav han en lille Pige det Spørgsmaal: "Kan vi sige, at alt, hvad der skeer

¹ *Marcus Christian Vilhelm Michelsen*, sognepræst i Tisted 1837-55.

² *Julius Villiam Georg Lassen*, f. 1817 i Birkerød, pers. kapellan i Tisted 1854-55, senere sognepræst i Dollerup 1860-67 og i Vindum 1867-78, død 1878.

³ *Nicolai Gottlieb Blædel*, præst ved Garnisons kirke 1853-59.

⁴ *Thomas Neergaard Wesenberg*, res. kapellan i Tisted og sognepræst i Skinnerup 1851-71.

⁵ *Jens Paludan-Müller*, sognepræst i Tisted 1855-64, provst 1856.

⁶ *Niels Petersen Grunnet* stiftede en frimenighed i København 1855. Se f.eks. Dahl og Engelstoft: Dansk biografisk Haandleksikon.

med os, er Guds Villie? - Nej, mit Barn, thi dersom du til Exempel gaar ind paa en Danse-Stue og brækker dit Been, saa kan du ikke sige, det var Guds Villie; thi din gode Engel blev staaende uden for Døren. Den kunde ikke følge dig derind". I Vester Vandet Kirke spurgte han en lille Pige: "Naar du hører om en eller anden, at den er falden for en eller anden Last, er det saa Ret at udbrede dette? - Nej, thi da kan det let gaa saaledes, at du selv kan falde paa aaben Gade og blive spottet af alle". Ligeledes var det gribende at høre ham messe Velsignelsen fra Alteret.

Det var nok sidst i Halvtredserne, at Pastor Obel i Hillerslev fik Kapellan. Det var *Faaborg*⁷). Jeg tror ikke, han var aandelig vakt, da han kom til Hillerslev, men der var en gammel troende Lærer, som hed *Petersen*⁸). Han fik en god Indflydejse paa Faaborg, saa der gik vi fra Thisted ofte ud for at høre ham prædike. Men han var meget nervøs; var der til Exempel en lærd Mand med, kunde han ikke prædike. Denne Lærer Petersen var meget svag, men hvor var det godt at høre ham i Kordøren; ja, det var Bøn.

Fortsættes i næste Aarbog.

(Kilde: Historisk Årbog for Thisted amt 1954, side 251-259)

⁷ *Frederik Christian Faaborg*, pers. kapellan i Hillerslev 1853-58, senere sognepræst i Albæk-Voer 1873-92, død 1908.

⁸ *Parmo Carl Petersen*, lærer i Hillerslev 1873, se årbog 1923.